

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Престанак држављанства одрицањем у правима
држава на подручју бивше СФРЈ**

(мастер рад)

Ментор:

Проф. др Милош Прица

Студент:

Марина Трандафиловић

М 015/23 - УП

Ниш, 2025. године

Садржај

I УВОД	1
II ДРЖАВЉАНСТВО КАО ЉУДСКО ПРАВО	4
1. Појам и дефинисање држављанства	4
2. Историјски развој држављанства као правног института	6
3. Двојно држављанство	9
4. Лица без држављанства	10
III МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР И ПРАВИЛА О ДРЖАВЉАНСТВУ	13
1. Правно уређивање држављанства у међународним документима	13
2. Разлике између правног уређивања држављанства у оквиру националног и међународног права	16
IV СТИЦАЊЕ И ПРЕСТАНАК ДРЖАВЉАНСТВА	18
1. Правни основ стицања и престанка држављанства	18
2. Принципи стицања и престанка држављанства	19
3. Начини престанка држављанства	20
3.1. Престанак држављанства отпустом	21
3.2. Престанак држављанства одрицањем	22
V УПОРЕДНИ ПРИКАЗ УРЕЂИВАЊА ПРЕСТАНКА ДРЖАВЉАНСТВА ОДРИЦАЊЕМ У ДРЖАВАМА НА ПОДРУЧЈУ БИВШЕ СФРЈ	23
1. Преглед правних прописа који су били важећи на територији бивше СФРЈ у области права држављанства	23
2. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Србије	26
3. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Црне Горе	29
4. Престанак држављанства одрицањем у праву Федерација Босне и Херцеговине ..	30
5. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Хрватске	32
6. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Словеније	33
7. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Северне Македоније	35

VI ЗАКЉУЧАК.....	36
ЛИТЕРАТУРА.....	40
БИОГРАФИЈА.....	46

I УВОД

У савременом свету који карактеришу све чешће миграције, питање држављанства добија посебно на значају. Припадност одређеној држави не представља само правну формалност, већ кључни елемент који обликује правни, политички и друштвени положај појединца. Питање држављанства представља једно од најзначајнијих питања у области уставног и међународног права. Дакле, са једне стране питање држављанства одређује правни положај појединца у односу на државу, а са друге стране дефинише његову припадност одређеној политичкој заједници. Држављанство није само формално-правна категорија, већ и један од најснажнијих елемената личног идентитета, који повезује појединца са државом и омогућава му уживање и остваривање бројних права, али и намеће одређене обавезе. Управо због тог дубоког значаја, институти стицања и престанка држављанства заузимају централно место у националним правним системима, али и у међународноправним документима.

Престанак држављанства се сматра правним институтом којим се омогућава прекидање правне везе између лица и државе. Ово проистиче из узајамних права и обавеза, а престанак држављанства настаје из различитих разлога, при чему сваки од њих треба да буде у складу са законским прописима и међународним правним документима који се односе на област држављанства као и спречавање апатридије (појава лица без држављанства). Држављанство има карактер правне припадности конкретној држави, тако да престанак држављанства доводи до губитка различитих права која проистичу из тог статуса, као што су политичка права, дипломатска заштита, приступ одређеним јавним службама и сл. Из тог разлога неопходно је да овај институт буде строго уређен, те да поступци и начини престанка држављанства буду подложни надзору и контроли како би се на тај начин спречило лишавање држављанства код великог броја лица из различитих неоправданих разлога.

Престанак држављанства одрицањем представља један од ретких механизма кроз који појединац сопственом изјавом воље одлучује да прекине везу са државом. За разлику од губитка држављанства по сили закона или одузимања од стране државе, одрицање почива на начелу индивидуалне слободе и аутономије воље. Појединац тиме преузима активну улогу у дефинисању свог правног статуса, што је у складу са савременим схватањима о значају људских права и слобода. Међутим, та слобода није апсолутна - државе у складу са сопственим интересима и међународним обавезама,

представљају бројне услове и ограничења како би спречиле појаву апатридије и заштитиле јавни интерес.

Државе настале на простору бивше СФРЈ представљају посебно занимљив пример за проучавање овог института. Све оне потичу из заједничке југословенске правне традиције, али су након распада СФРЈ кренуле сопственим путем у уређивање питања држављанства. Политички и историјски фактори у великој мери су утицали на законска решења, па су разлике о регулисању одрицања од држављанства видљиве и у теорији и у пракси. У исто време, све ове државе су прихватиле међународне стандарде који обавезују на спречавање стварања лица без држављанства.

Изучавање престанка држављанства одрицањем у државама региона има неколико важних димензија. Прво, оно омогућава да се уочи како државе балансирају између индивидуалне слободе и јавног интереса. Друго, упоредна анализа показује колико је правна традиција бивше СФРЈ оставила трага на савремене националне системе. Треће, истраживање открива и бројне практичне проблеме са којима се грађани сусрећу у поступку одрицања од држављанства - од административних препрека до дугих рокова и високих трошкова. Све то чини ову тему актуелном не само у правном смислу, већ и у свакодневном животу појединаца.

Предмет овог рада је анализа института престанка држављанства одрицањем, са посебним освртом на законска решења у Хрватској, Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори, Словенији и Северној Македонији.

Циљ рада је да се утврде сличности и разлике у националним законодавствима, да се укаже на усаглашеност са међународним стандардима и да се идентификују изазови који постоје у пракси.

Научни метод представља систематски приступ стицању знања, при чему се користе утврђене технике. **Методолошки приступ** заснован је на анализи нормативних извора, упоредно - правном методу, као и прегледу релевантне литературе и међународних докумената. Оваква поставка омогућава да се институти посматрају не само кроз призму позитивног права, већ и у ширем контексту заштите људских права и државноправних интереса.

Полазећи од значаја држављанства за идентитет и правни положај појединаца, као и од чињенице да је одрицање од држављанства институт који се налази на пресеку индивидуалних и државних интереса, ова тема има велики теоријски и практични значај. Проучавањем овог питања стиче се увид како државе региона схватају и регулишу

питање припадности својим грађанима, као и то како се уклапају у шире међународне токове заштите људских права. Због свега наведеног, анализа престанка држављанства одрицањем у правима држава на подручју бивше СФРЈ представља допринос бољем разумевању овог института и његове улоге у савременом праву.

II ДРЖАВЉАНСТВО КАО ЉУДСКО ПРАВО

1. Појам и дефинисање држављанства

Држављанство се уобичајено дефинише као правни однос појединца и државе, из којег проистичу међусобна права и обавезе. Оваква дефиниција упућује на неколико битних обележја овог института. Пре свега, држављанство представља најтешњу везу између појединца и конкретне државе, што значи да се односи искључиво на држављане, док странци имају посебан правни положај. Истовремено, дефиниција је неодвојиво повезана са појмом државе, јер указује на становништво као један од њених суштинских елемената.¹ Држављанство представља трајан и формално признат однос између појединца и државе. Оно се сматра основним и неотуђивим правом сваког човека, али истовремено подразумева и дужност поштовања уставног система државе чији је носилац.² Његова суштина огледа се у повезивању грађанина са државном влашћу, која прописује и гарантује његова права, али и обавезе.³

Појам држављанства (фр. *nationalité*; нем. *Nationalität*; енг. *citizenship*; шпан. *nacionalidad*; ит. *nazionalità*) има своје етимолошке основе у латинском језику и у општем смислу означава однос између појединца и државе.⁴ Појмовно одређење овог института није јединствено, већ се разликује у различитим државама, при чему је основна разлика заснована на томе да ли је примат дат личном или територијалном важењу правног система. У правним системима заснованим на рецепцији римског права, држављанство се схвата као правни статус појединца (*status civitatis*), који аутоматски производи одређена права и обавезе, независно од воље самог лица. Још од средњовековног периода у континенталном праву присутна је идеја да слободан човек увек носи своје право са собом (*jura ossibus inhaerent*). Насупрот томе, у англосаксонској традицији држављанство се посматра превасходно као територијална веза између појединца и

---

¹ Guštin, M. (2019). Državljanstvo kao temeljna odlika državnog suvereniteta u Republici Hrvatskoj s osvrtom na državu Zapadnog Balkana i građanstvo Europske unije. *Paragraf*, 3(1), p. 229.

² Хека, Л. (2013). Институт двојног држављанства у Мађарској и у државама насталим на подручју некадашње Југославије: упоредна анализа. *Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније: тематски зборник*, Нови Сад: Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, стр. 471.

³ Чок, В. (1993). Двојно држављанство у упоредном и међународном праву. *Југословенска ревија за међународно право*, (3), стр. 259.

⁴ Димитријевић, Д. (2008). Регулација држављанства на простору бивше СФР Југославије. *Међународни проблеми*, 60(2–3), стр. 291.

државе. У енглеском језику термин „nationality” у великој мери одговара појму поданства према суверену (*liege lord*).⁵

Историјски посматрано, садржај права и обавеза држављана мењао се кроз различите епохе. Најранији облици строго уређеног регулисања ових односа јављају се у римском праву, које је послужило као темељ каснијим европским правним системима. У прошлости, држављанство се најчешће стицало по основу постојећег стања, односно путем наслеђивања од родитеља, што и данас представља најзаступљенији начин. Ипак, друштвене промене довеле су до увођења додатних начина стицања, па је савремени систем омогућио добијање држављанства како по самом праву, тако и на основу захтева појединца. Најважнији облик тзв. оригинарног стицања држављанства заснива се на три кључна начела: *ius sanguinis* (начело порекла), *ius soli* (начело територије) и *ius domicili* (начело пребивалишта).⁶

Држављанство представља правну везу између појединца и државе, која се заснива на припадности становништву као личном, а не територијалном елементу државне заједнице.⁷ Држава без народа не може постојати, због чега је потребно да се ова област уреди законом на трајан и стабилан начин. Управо зато питање држављанства спада међу кључна питања у правном систему сваке државе, јер чини основу за обликовање њеног друштвеног, правног, економског и политичког амбијента. Држављани на територији своје државе уживају најшири круг права која гарантује устав као највиши правни акт. Државе имају суверено право да дефинишу ко се сматра њиховим држављанином, прописујући услове за стицање и престанак држављанства, при чему су ограничене једино међународним уговорима које су добровољно прихватиле у овој области.⁸

Полазећи од права која произилазе из института држављанства, уочава се јасна разлика између лица која имају статус држављана и лица која тај статус немају, при чему се, поред националних прописа, значајна улога признаје и међународном праву. Држављанином се сматра лице које је, у складу са законским одредбама одређене државе, стекло њено држављанство и није га накнадно изгубило. У том контексту држава

---

⁵Blackstone, W. (1853). *Commentaries on the Law of England* (Vol. I, pp. 366–375). Boston, MA: Little, Brown and Company, p. 368.

⁶Исто.

⁷Петровић, М. и Прица, М. (2014). *Посебно управно право са међународним управним правом*. Треће измењено и допуњено издање, Ниш: Свен, стр. 109.

⁸Станивуковић, М. и Живковић, М. (2021). *Међународно приватно право*. Нови Сад: Правни факултет, стр. 86.

делује са позиције ауторитета, остварујући персонално врховништво над својим држављанима, без обзира на то да ли они бораве на њеној територији или у иностранству.⁹ Врховни положај државе огледа се и у чињеници да је пријем у држављанство непосредно условљен државним интересом, који представља кључни критеријум за његово стицање.¹⁰

2. Историјски развој држављанства као правног института

У правној теорији постоје различита тумачења природе држављанства. До краја XVIII века преовладала је концепција по којој је држављанство схватано као приватноправни однос између појединца и државе, налик уговорној вези. На то указује и *André Weiss*, који држављанство описује као врсту уговора о приступању (*Contrats d'adhésion*), где држава утврђује услове, а појединац их прихвата.¹¹ Нормативни оквир за ове односе био је садржан у грађанским законцима. Иако се наглашавало да је реч о двостраном односу, јер уговором настају права и обавезе за обе стране, у пракси је овај приступ посебно долазио до изражаја у случајевима натурализације, где је изражавање воље појединца кроз подношење захтева било од кључног значаја. Међутим, из савремене перспективе ова концепција више није одржива, будући да већина грађана држављанство стиче рођењем, без могућности да правно релевантном вољом закључе уговор са државом. Осим тога, само подношење захтева за натурализацију не гарантује стицање држављанства, јер коначна одлука зависи искључиво од дискреционог права државе.¹²

Према другом, и данас важећем схватању, држављанство представља однос који има јавно-правни карактер. Држава одређује која лица могу постати њени држављани и под којим условима. Иако воља појединца може имати улогу у поступцима попут

---

⁹Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M. & Vukas, B. (2010). *Međunarodno pravo I*. Drugo izmijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, p. 353.

¹⁰Babac, B. (2004). *Upravno pravo: odabrana poglavlja iz teorije i praxisa*. Osijek: Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, p. 554.

¹¹Наведено према: Borković, I. (2002). *Upravno pravo*. Zagreb: Narodne novine, p. 165.

¹²Марковић, Н. (2016). Упоредни и историјски поглед на принципе стицања и престанка држављанства. *Безбедност*, 58(2), стр. 171.

натурализације или престанка држављанства путем отпуста или одрицања, она увек остаје ограничена правилима и условима које је прописала сама држава.¹³

Теорија поданства има своје корене у средњовековном патримонијалном схватању државе, према којем се однос појединца према држави сводио на извршавање заповести владара и испуњавање општих дужности у оквиру територије која је сматрана делом његове баштине. Са развојем феудализма и каснијим успоном државног апсолутизма, потчињеност појединца територијалном суверену постаје основни критеријум за стицање држављанства. Такав модел довео је до постепеног поистовећивања држављанства са чланством у државној заједници (*Staatsangehörigkeit*).¹⁴

Овај концепт, који је настао у Немачкој, не може се изједначити са појмом држављанства као правне везе (*Rechtsverhältnis*), јер је поред обавеза појединцима признавана и слобода личности. Такође се разликује од схватања држављанства као правног статуса (*Rechtliche Eigenschaft*), пошто подразумева активно правно стање у односу на државу, а не само пасивно својство.¹⁵

Буржоаске револуције XVIII века и осамостаљивање енглеских колонија у Северној Америци довеле су до напуштања концепта поданства (*subject, sujet*). Појединци постају носиоци јавних права која им гарантују већу правну сигурност у односу на државу (*nemo potest exuere patriam*). Од тог периода, нарочито након усвајања кључних политичких докумената као што су Декларација о независности из 1776. и Декларација о правима човека и грађанина из 1789. године, држава се схвата као институционализована колективна снага која делује у интересу целокупне заједнице.¹⁶

Пробуђени италијански национализам у XIX веку (*Risorgimento*) донео је ново схватање држављанства као темеља међународног права, заснованог на идејама политичког либерализма и народног суверенитета. Ово није у потпуности укинуло раније правило да држава има апсолутну власт над својом територијом (*qui in territorio meo est, etiam meus subditus est*), већ је преусмерило државну власт ка заштити и остваривању интереса појединаца, који су кроз то стицали статус грађанина (*citoyenneté*).

---

¹³Исто, стр. 172.

¹⁴Димитријевић, Д. (2008). нав. дело, стр. 292.

¹⁵Исто.

¹⁶Исто.

У складу са тим, државе су уставима почеле да прописују каталог права која припадају појединцу у односу на државну власт.¹⁷

Први пут у историји, Француска је Уставом из 1791. године признала право на држављанство, при чему је остваривање осталих субјективних права зависило управо од овог статуса. Овај конституционални модел имао је велики утицај на друге европске државе: прихваћен је у Уставу Шпаније из 1812, Баварске из 1818, Португалије из 1822, као и у бројним латиноамеричким уставним решењима између 1815. и 1853. године. Француска је додатно учврстила овај принцип у свом Грађанском законнику (*Code civil*) из 1804. године, а сличним путем пошле су Немачка, Аустрија, Италија и Грчка. Србија је у свом првом Грађанском законнику из 1844. године такође прокламовала пуно уживање грађанских права за своје становништво.¹⁸

Један од пионира у овој области била је Пруска, која је донела Закон о држављанству 31. децембра 1842. године. Он је послужио као узор не само другим немачким државицама, већ и Мађарској, Норвешкој, Шведској, Данској и Јапану. Упркос еволуцији државе и права, суштинско правило које дефинише однос појединца и државе (*ligentia est duplex et reciprocum ligamen*) остало је непромењено.¹⁹

Данас држављанство представља правни институт који обухвата како елементе правне везе између појединца и државе, тако и елементе правног статуса појединца. Закони о држављанству и даље одређују услове под којима појединац припада одређеној држави, као и његова лична својства (*lex nationalis vel patriae*). Без обзира на то да ли су та правила део општих или посебних прописа о правима појединаца (*lex personalis*), њихова суштина је у одређивању правне и пословне способности грађана.²⁰

Први правни пропис у Србији којим је било регулисано питање држављанства налазио се у Уставу из 1835. године, познатом као Сретењски устав, донетом у време кнеза Милоша. Одредбе о „србском државном грађанству“ биле су садржане у једанаестом поглављу под насловом „Општенародна права Србина“.²¹ Међутим, пошто је овај Устав важио свега један месец, није оставио трајније правне норме.

---

¹⁷Исто, стр. 293.

¹⁸Исто.

¹⁹Исто.

²⁰Исто.

²¹Петровић, М. и Прица, М. (2014). нав. дело, стр. 112.

Грађански законик Кнежевине Србије из 1844. године први је систематичније регулисао питање држављанства. У члану 44. било је прописано да „Српском житељу припада потпуно уживање грађанских права.“²²

3. Двојно држављанство

Двојно држављанство постоји када одређено лице истовремено има држављанство две или више држава. Оно је саставни део правног режима држављанства. Двојни држављанин назива се *бипартид* и представља оно лице које испуњава услове за добијање, односно стицање држављанства двеју држава. На основу тога има одређена права и обавезе према свакој од тих држава.²³ Двојно држављанство може да указује на постојање различитих интереса две суверене државе које независно регулишу сва питања својих држављана. Анализом упоредног законодавства уочава се да постоје оне државе које прихватају двојно држављанство у оквиру свог правног поретка, и оне државе које исто изричито искључују. Осим тога, поједине државе проналазе оптимално решење тако да предност дају домаћем држављанству, при чему допуштају и да њихов држављанин поседује држављанство неке друге државе.

Двојно држављанство настаје на два начина: *пореклом* и *натурализацијом*. Најчешће, двојно држављанство настаје путем рођења детета у оквиру мешовитог брака или онда када дете стиче држављанство на основу оба родитеља или онда када се дете роди у иностраној држави где чињеница да је у истој рођен, односно на њеној територији, доприноси томе да му је аутоматски признато својство држављанина. Осим тога дете пореклом може добити и држављанство својих родитеља. Други начин за добијање двојног држављанства је натурализација, која представља ситуацију у којој се стиче држављанство неке друге државе у којој лице има стално место боравка, уз већ постојеће држављанство.²⁴

---

²²Грађански законик Кнежевине Србије из 1844. године, Доступно на: https://www.harmonius.org/sr/pravni-izvori/jugoistocna-evropa/privatno-pravo/srbija/Srpski_gradjanski_zakonik_1844.pdf (15.09.2025).

²³Бордаш, Б. И. (2016). Двојно држављанство у контексту права Европске уније. У: *Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније* (књ. IV). Нови Сад: Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, стр. 211.

²⁴Хека, Ј. (2013). нав. дело, стр. 481.

У литератури се често наводи и то да је двојно држављанство произашло из интеграције међународне политике (нпр. Швајцарска), при чему се исто може примењивати и као начин за решавање одређених потешкоћа које настају у случају рашчлањења некадашњих суверених држава на мање државе (нпр. СССР, СФРЈ) или настанка неких нових суверених држава на истој територији са истим становницима који су претходно живели у оквиру система јединственог држављанства.²⁵

На основу свега наведеног може се закључити да двојно држављанство представља постојање држављанства две суверене државе. Као предуслов за стицање двојног држављанства мора постојати правна могућност прописана правним системом државе која држављанство додељује. Истовремено, друга држава мора предвидети да њен држављанин може стећи држављанство друге државе без губитка сопственог држављанства. Ипак, у литератури се често истиче да државе генерално заузимају негативан став према двојном држављанству, без обзира на то што не постоји правни систем у коме је исто апсолутно искључено. Законодавни оквири који регулишу стицање двојног држављанства разликују се од државе до државе, нарочито услед различитог схватања правних института. Сматра се да међународни уговор представља најбољи начин за стицање двојног држављанства, из разлога што на најбољи начин штити интересе двоструких и других држављана, доприноси очувању и развоју односа између двеју држава, успоставља широке могућности за унапређење права држављана на најбољи могући начин.²⁶

4. Лица без држављанства

Лице без држављанства назива се *апатридом*. У питању је лице које ниједна држава не сматра својим држављанином. То значи да ово лице нема држављанство ниједне државе на свету. Лице може бити рођено као апатрид, односно без држављанства, а постоје и лица која су без држављанства накнадно остала. До губитка држављанства може доћи из више разлога, као што је дискриминација по основу етичких, верских или других основа, као и дискриминација на основу пола, услед оснивања неких

---

²⁵Чок, В. (1993). нав. дело, стр. 259.

²⁶Мудринић, Л. (2022). Вишеструко држављанство и лица без држављанства. *Мегатренд ревија*, 19(2), стр. 240.

других држава и размене територија, као и услед одређених „рупа“ у оквиру закона. Без обзира на то који је разлог останка без држављанства, овај поступак има негативне последице за лице без држављанства.²⁷

Међународни правни документи јасно захтевају од националних држава да у оквиру својих правних система и законских оквира успоставе оне механизме који ће спречити све облике дискриминације. То значи да се међународним правом држава обавезују да воде рачуне о томе да свако лице има право да стекне држављанство те да исто не може да му буде ускраћено. Нарочито велики проблем представљају избеглице. Избеглице су лица која су своју државу напустила услед различитих ратова, сукоба, немира, прогона и сл. Из тога разлога Међународна заједница мора да реагује у проналажењу начина који ће овим лицима пружити помоћ на најбољи могући начин.

Избеглице представљају лица која су била приморана да напусте своју државу и због тога се налазе у изузетно тешком положају. Њихова ситуација је још неповољнија у односу на лица без држављанства, јер држава из које потичу не само да им ускраћује подршку, већ често и активно угрожава њихову безбедност. Због одсуства било какве заштите од стране своје матичне земље, избеглице се у пракси третирају као лица без држављанства, односно *de facto* апатриди.²⁸ Први покушаји дефинисања статуса избеглица потичу из периода након Првог светског рата, када је Друштво народа — међународна организација основана 1919. године — настојало да реши питање заштите великог броја расељених лица насталих услед распада Османског царства, као и Аустроугарске и Руске империје.²⁹ Према доступним подацима, до 1926. године више од 20 милиона људи било је интерно расељено, док се око 10 милиона нашло ван граница својих матичних држава.³⁰ Један од најзначајнијих корака у заштити избеглица било је увођење такозваног Нансеновог пасоша — документа који је служио као доказ идентитета и путна исправа за лица без држављанства у међуратном периоду. Исправа је добила назив по Фридтјофу Нансену, норвешком научнику и високом комесару за избеглице, који је 1922. године у Женеви организовао међународну конференцију на којој је потписан први акт о издавању таквих потврда. Аранжман је прихватило 16 држава, али међу потписницама није била Краљевина СХС, иако је учествовала на

---

²⁷Исто, стр. 248.

²⁸Раичевић, Н. (2018). *Заштита избеглица у међународном праву*. Ниш: Правни факултет, стр. 11.

²⁹Крстић, И. и Давинић, М. (2013). *Право на азил – међународни и домаћи стандарди*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 80.

³⁰Zimmermann, A. & Dorschner, F. M. (2011). *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol, A Commentary*. Oxford University Press, p. 43.

конференцији.³¹ Историјски значајан корак у даљем развоју међународне заштите избеглица представљало је усвајање Конвенције о међународном статусу избеглица 28. октобра 1933. године. Ова конвенција постала је темељни документ у овој области и послужила је као узор за касније доношење *Конвенције о статусу избеглица* из 1951. године.³² У складу са Женевском конвенцијом о статусу избеглица из 1951. године, избеглица се дефинише као лице које се, бојећи се оправдано да ће бити прогоњено због своје расе, своје вере, своје националности, своје припадности некој социјалној групи или својих политичких мишљења, нађе изван земље чије држављанство има и које не жели или, због тог страха, неће да тражи заштиту те земље.

Права и дужности избеглица често одређују у поређењу са правима држављана земље домаћина или са правима странаца у тој земљи. Избеглице су у неким областима попут вероисповести, образовања и социјалног осигурања, изједначене са држављанима, док се у другим, као што су имовинска и удруживачка права, изједначавају са странцима. Међутим, избеглице представљају посебно осетљиву друштвену категорију, често погођену губитком држављанства, што додатно угрожава њихова основна људска права. У таквим околностима, одговорност државе порекла и државе пријема је да доследно примењују међународне стандарде о држављанству и заштити избеглица. Њихова сарадња треба да буде савесна и усмерена на трајно решавање статусних питања избеглица. Ипак, у пракси се често јављају злоупотребе – државе понекад користе рањив положај избеглица да би од њих тражиле одређене уступке, што додатно компликује њихову заштиту и остваривање права.³³

---

³¹Крстић, И. и Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 81.

³² Convention Relating to the International Status of Refugees, League of Nations, Treaty Series Vol. CLIX No. 3663, 28 October 1933; United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons convened under General Assembly resolution 429 (V) of 14 December 1950, Adopted 28 July 1951. Доступно на: <https://www.refworld.org/legal/agreements/lon/1933/en/17584>

³³Мудринић, Ј. (2022). нав. дело, стр. 250.

III МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР И ПРАВИЛА О ДРЖАВЉАНСТВУ

1. Правно уређивање држављанства у међународним документима

Имајући у виду чињеницу да је држављанство непосредно повезано са суверенитетом и идентитетом једне државе и њеног народа, оно је постало једно од кључних питања које се мора решавати у оквиру међународног и националног правног поретка. Уједињене нације су током историје значајно утицале на развој права на држављанство. Још током 1948. године, први покушаји за регулацију држављанства започети су усвајањем Универзалне декларације о људским правима³⁴, у оквиру које се наводи да сваки појединац има право на држављанство, чиме се државе потписнице ове Декларације обавезују на поштовање тог права.³⁵

Уједињене нације континуирано раде на унапређењу људских права у међународној заједници. Услед развоја права на држављанство, УН донеле су и усвојиле велики број међународних докумената.³⁶ Између њих, посебно се издвајају следећи:

- 1) Конвенција о држављанству удатих жена из 1957. године³⁷,
- 2) Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена из 1979. године³⁸,
- 3) Повеља о правима детета из 1959. године³⁹,
- 4) Конвенција о смањењу броја лица без држављанства из 1961. године⁴⁰,
- 5) Конвенција о правима детета из 1989. године⁴¹,

---

³⁴ Universal Declaration of Human Rights, Paris, United Nations, 10 December 1948. Доступно на: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

³⁵ Чок, В. (1999). нав. дело, стр. 58.

³⁶ Исто, стр. 62.

³⁷ Convention on the Nationality of Married Women of 1957, Ch XVI 2, VOL-2, New York, United Nations, 20 February 1957. Доступно на: https://treaties.un.org/doc/treaties/1958/08/19580811%2001-34%20am/ch_xvi_2p.pdf

³⁸ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, New York, United Nations, 18 December 1979. Доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

³⁹ Declaration of the Rights of the Child (1959) G.A. res. 1386 (XIV), 14 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 19, U.N. Doc. A/4354. Доступно на: <https://www.childlineindia.org/pdf/Declaration%20of%20the%20Rights%20of%20the%20Child-1959.pdf>

⁴⁰ Convention on the Reduction of Statelessness 1961, t New York on 30 August 1961. Entered into force on 13 December 1975. United Nations, Treaty Series, vol. 989, p. 175. Доступно на: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/6_1_1961.pdf

⁴¹ Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, Доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

- 6) Конвенција о правном положају избеглица из 1951. године⁴²,
- 7) Конвенција о статусу лица без држављанства из 1954. године⁴³ и
- 8) Декларација о људским правима лица која нису држављани државе у којој живе из 1985. године⁴⁴.

Конвенција о држављанству удатих жена из 1957. године ступила је на снагу 11. августа 1958. године, при чему је исту потписало чак 74 држава до 2013. године. Овај међународни документ регулише право жена да задрже своје држављанство након удаје за страног држављанина. У чл. 15. ст. 2. Конвенције предвиђа се да нико не може бити самовољно лишен држављанства, нити права да исто промени. Осим тога, Конвенција предвиђа и обавезу држава чланица да се сагласе са тиме да склапање или престанак брака између домаћег и страног држављанина, као ни промена држављанства супруга током трајања брачне заједнице, не може *ipso facto* утицати на држављанство жене.⁴⁵

У оквиру Конвенције о укидању свих облика дискриминације жена у чл. 9 омогућава се да жене уживају иста права као мушкарци у погледу стицања, промене или задржавања држављанства. Други став истог члана наглашава да ни склапање брака са страним држављанином нити промена држављанства од стране мужа током брака несмеју аутоматски утицати на држављанство жене.⁴⁶

Повеља о правима детета из 1959. године која је усвојена 20. новембра исте године, на детаљан начин се бави регулисањем права детета. У оквиру начела дефинисаних у Повељи, јасно се наводи да дете од свог рођења има право на име и држављанство.⁴⁷

Конвенција о смањењу броја лица без држављанства из 1961. године ступила је на снагу тек 13. децембра 1975. године. У оквиру ове Конвенције прописано је да државе чланице треба да раде на томе да избегну апатридију по рођењу, при чему истовремено

---

⁴² The 1951 Convention relating to the Status of Refugees, Доступно на: <https://www.unhcr.org/about-unhcr/overview/1951-refugee-convention>

⁴³ The 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons, Доступно на: <https://www.unhcr.org/media/1954-convention-relating-status-stateless-persons>

⁴⁴ Declaration on the Human Rights of Persons who are not Citizens of the State in which they live, 1985, Adopted by General Assembly resolution 40/144 of 13 December 1985, Доступно на: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.26_Declaration%20on%20the%20Human%20Rights%20of%20Individuals%20who%20are%20not%20nationals.pdf

⁴⁵ Convention on the Nationality of Married Women of 1957, чл. 1.

⁴⁶ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 1979, чл. 9.

⁴⁷ Declaration of the Rights of the Child 1959, чл. 3.

не треба да дозвољавају додељивање држављанства свим лицима која исто немају, нити да забрањују право лица да опозове своје држављанство. Чл. 1 Конвенције предвиђа да ће држава чланица доделити своје држављанство оном лицу које је рођено на њеној територији, а које ће у супротном остати без држављанства.⁴⁸

Конвенција о правима детета усвојена је 20. новембра 1989. године, а ступила је на снагу 2. септембра 1990. године. Конвенција је написана на шест језика и то на: енглеском, руском, француском, шпанском, кинеском и арапском језику. Конвенцијом је предвиђено да дете по рођењу стиче право на држављанство, при чему су државе потписнице Конвенције у обавези да обезбеде поштовање овог права према одредбама свих међународних докумената које исто регулишу, нарочито када је у питању дете које би иначе остало без држављанства.⁴⁹

Конвенција о правном положају избеглица из 1951. године се бави положајем лица која због прогањања прелазе међународне границе, дефинишући „избеглицу“ и обезбеђујући низ права избеглицама (попут права на боравак, образовање, рад, приступ судовима и др.).

Конвенција о статусу лица без држављанства из 1954. године усвојена је у Њујорку у периоду од 13. до 23. септембра. Доношење ове Конвенције имало је за циљ да регулише и унапреди статус лица која немају држављанство, како би им се омогућило поштовање основних људских права и спречавање било ког облика дискриминације.⁵⁰

Право на држављанство у Декларацији о људским правима из 1985. године регулисано је чл. 5, ст. 2, у ком се наводи да нико не сме бити произвољно лишен законито стеченог држављанства, нити му се сме ускратити право да промени своје држављанство.⁵¹ Овим се наглашава да држављанство није само правно питање формалне припадности, већ и основни предуслов за уживање других људских права, као што су право на слободу кретања, запослење, образовање и социјалну заштиту.

Услед великих напора Уједињених нација да допринесу поштовању права на држављанство, временом су се развила јасна правила и принципи које треба поштовати

---

⁴⁸Convention on the Reduction of Statelessness 1961, чл. 1.

⁴⁹Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, чл. 7.

⁵⁰Achiron, M. (2006). *Državljanstvo i apatridija, Priručnik za parlamentarce* (prevod sa engleskog jezika), Sarajevo: UNHCR, стр. 10.

⁵¹Declaration on the Human Rights of Persons who are not Citizens of the State in which they live 1985, чл. 5, ст. 2.

када је у питању држављанство, а која правила и принципе морају примењивати све државе чланице. Осим УН-а, развојем права на држављанство бавила се и Европска унија. Европска унија, на темељима Универзалне декларације о људским правима, у Риму, 04. новембра 1950. године доноси Европску конвенцију о људским правима која је објављена на енглеском и француском језику, а носи пун назив Конвенција за заштиту људских права и основних слобода⁵². Ипак, Конвенција није посветила посебан део дефинисању права на држављанство, све до доношења Протокола бр. 4 уз Конвенцију, 16. септембра 1963. године у Стразбуру, у оквиру кога се јасно наводи у чл. 3. Протокола, да ниједно лице не може бити протерано са територије или лишено права да уђе на територију оне државе чији је држављанин.⁵³

2. Разлике између правног уређивања држављанства у оквиру националног и међународног права

Савремено правно уређивање држављанства подразумева постављање граница државног суверенитета у условима све веће међузависности између држава. И негативни аспект суверенитета који се односи на самосталност државе према другим државама, и позитивни који обухвата искључива овлашћења државне власти на сопственој територији, постепено се сужавају услед постојања конкурентних надлежности. Основно ограничење које поставља међународни правни поредак огледа се у томе да је свакој држави призната аутономија у уређивању питања држављанства. То значи да државе нису обавезане унутрашњим прописима других држава у погледу доношења колизионих норми које се односе на лица на њиховој територији, али су истовремено у обавези да поштују општеприхваћена правила обичајног права о начинима стицања и губитка држављанства.⁵⁴

У теорији и пракси разликују се оригинарни и деривативни основи стицања држављанства, што зависи од критеријума које национални законодавац користи (на пример: место рођења, порекло, склапање брака, усвојење, натурализација, легитимација и слично). На међународном нивоу прихваћено је схватање да регулисање питања

---

⁵²Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights), as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15, supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 1, Council of Europe, Доступно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG

⁵³Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and in the First Protocol thereto, чл. 3.

⁵⁴Димитријевић, Д. (2008). нав. дело, стр. 294.

држављанства припада унутрашњој надлежности сваке државе. Тај став је у складу са принципима садржаним у Декларацији о пријатељским односима и сарадњи држава у складу са Повељом УН из 1970. године, која наглашава обавезу држава да се уздрже од мешања у унутрашње послове других држава. Ипак, принцип немешања не значи да државе могу без ограничења прописивати норме о држављанству, јер и у овој области постоје границе које поставља међународно право.⁵⁵

Регулисање питања држављанства више се не може сматрати искључивом надлежношћу појединачних држава, већ као саставни део ширег оквира заштите и остваривања људских права појединаца, као субјеката међународног права. Савремени уставни системи све чешће третирају држављанство као једно од основних људских права, које уједно представља полазиште за коришћење читаве групе других права и слобода. С обзиром на његов значај, држављанство заузима централно место у расправама глобалне заједнице, а међународне институције придају му посебну пажњу. Уколико би државе самостално утврђивале критеријуме супротне општеприхваћеним правним стандардима, то би могло довести до угрожавања правног поретка других држава.⁵⁶ Стога национална законодавства у области држављанства морају бити усклађена са универзалним правилима и принципима међународног права.⁵⁷

---

⁵⁵Исто, стр. 295.

⁵⁶Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M. & Vukas, B. (2010). нав. дело, р. 229.

⁵⁷Чок, В. (1999). *Право на држављанство*. Београд: Досије, стр. 40.

IV СТИЦАЊЕ И ПРЕСТАНАК ДРЖАВЉАНСТВА

1. Правни основ стицања и престанка држављанства

Правни основи држављанства најчешће су предвиђени уставом одређене државе. Ипак, због сложености ове материје, устав обично упућује законодавца да ово питање детаљно уреди посебним законом.

Упоредноправна анализа показује да се у бројним уставима питање држављанства поставља већ у почетним деловима, у оквиру општих одредаба које дефинишу уређење државе или њена основна начела. У појединим уставним текстовима темељна правила о држављанству налазе се одмах после норми које се односе на територијални суверенитет. Такав распоред истиче узајамну повезаност између територијалног и персоналног суверенитета државе. Персонални аспект огледа се у овлашћењу државе да одреди услове и критеријуме на основу којих се успоставља правни однос између државе и њених грађана. Ово произилази из самих уставних одредби, којима се непосредно потврђује постојање држављанства.⁵⁸

Држава је та која својим законима прописује услове под којима појединац може стећи њено држављанство, односно успоставити правну везу са државом. Та веза подразумева да појединац добија извесне слободе и права, али истовремено прихвата и обавезе према државној власти која му тим статусом признаје припадност. Суверене државе самостално обликују сопствени систем држављанства, али су истовремено дужне да уважавају чињеницу да и друге државе имају исто такво овлашћење, па самим тим морају обезбедити узајамно признавање и усаглашавање правних норми у овој области.

Посматрано са становишта појединца, најважнији интерес је стицање држављанства, јер управо тај статус омогућава пуно коришћење права и слобода које држава гарантује. Насупрот томе, странци су често ограничени у погледу уживања одређених права, док је код лица без држављанства (апатрида) чак и приступ основним правима под знаком питања, па се јавља проблем обезбеђивања елементарног људског достојанства и могућности егзистенције. У таквим околностима не може се говорити о индивидуалном праву на држављанство, већ о дужности државе да, без обзира на

---

⁵⁸Исто, стр. 41.

сопствену политику у тој области, поштује међународне норме које имају за циљ смањење броја апатрида. Ова правила, као део међународног права, представљају директан израз тежње да се оствари право сваког човека на држављанство.⁵⁹

Постоје три кључна начина стицања држављанства, која се у пракси најчешће прожимају: порекло или крвна веза (*Ius sanguinis*), територија рођења (*Ius soli*) и пребивалиште (*Ius domicili*).⁶⁰ До престанка држављанства може доћи отпustom и одрицањем.

2. Принципи стицања и престанка држављанства

Када је реч о принципима стицања држављанства, јављају се три основна принципа, где често долази до њихове комбинације, а то су: према пореклу односно крвном сродству (лат. *Ius sanguinis*), према подручју, тј. месту рођења (лат. *Ius soli*) и према месту пребивалишта (лат. *Ius domicili*).⁶¹

По рођењу, деца добијају држављанство својих родитеља, на основу порекла, без обзира на територију на којој су рођена. Када је реч о месту рођења, приликом одређивања права на држављанство нема утицаја земља чије држављанство имају родитељи, већ држава у којој се дете родило. То значи да по рођењу, дете стиче држављанство оне земље на чијој је територији рођено. Овакав принцип добијања држављанства примењивао се у Европи све до 19. века, где је оваква регулисаност права на држављанство одговарала феудалним средњевековним државама.⁶²

Када је реч о последњем принципу, односно могућности стицања држављанства према месту пребивалишта, овај начин углавном се примењује код пунолетних лица, која сопственом вољом исказују жељу да стекну држављанство оне земље у којој стално бораве. Овај принципа у новијим правима се у пракси углавном примењује уз комбинацију претходна два. Ипак, изузетак представља Велика Британија, која у оквиру

---

⁵⁹Исто, стр. 43.

⁶⁰Марковић, Н. (2016). нав. дело, стр. 173-174.

⁶¹Марковић, Н. (2016). нав. дело, стр. 173.

⁶²Исто.

свог законског оквира предвиђа да сва лица која имају пребивалиште на основу „дужности“ у Ватикану, стичу држављанство Велике Британије.⁶³

На избор принципа имају великог утицаја законодавни оквири држава, као и национални интереси. Сматра се да је у пракси скоро немогуће примењивати само један од ових принципа, па се често користи њихова комбинација. Најчешће се комбинује принцип порекла (лат. *Ius sanguinis*) са принципом места рођења (лат. *Ius soli*). На пример, у оним земљама у којој је имигрирао велики број светског становништва по њиховом открићу, као што је САД, Аустралија и др., која је била приморана да „креира“ сопствене држављане, прихватио се принцип места рођења као основни за стицање држављанства. Са друге стране, поједине државе, које се јављају као земље емиграције, те имају за циљ да сачувају своје држављане, важи принцип порекла као основни за стицање држављанства.⁶⁴ Један од интересантних изузетака представља законодавство Велике Британије које прописује да дете рођено на територији Британије стиче њено држављанство уколико су његови родитељи у тренутку рођења британски држављани, или имају статус настањеног лица (принцип порекла и домицила).⁶⁵

3. Начини престанка држављанства

Када је реч о начинима престанка држављанства, држављанство се најчешће губи отпустом и одрицањем. Међутим, поред ова два уобичајена начина, правна теорија и пракса показују да је ова подела само део сложеније структуре начина губитка држављанства. На пример, губитак држављанства се може десити и по закону, кроз одлуку органа државе (депривацију), или посредством аката који имплицирају намеру за напуштање држављанства, као „бирање да се одрекнем“ („negative option“) и др.⁶⁶ Такође се све више у дискусијама помиње концепт „ренунције без емиграције“ као нова

---

⁶³Borković, I. (2002). нав. дело, стр. 172.

⁶⁴Марковић, Н. (2016). нав. дело, стр. 174.

⁶⁵Borković, I. (2002). нав. дело, стр. 172.

⁶⁶Harbers, I., & Steele, A. (2023). Permanent membership: The prohibition of citizenship renunciation. *International Migration Review*, 58(2), p. 1022.

варијанта која потврђује да се нека лица могу одрећи држављанства док и даље остају резиденти своје претходне државе.⁶⁷

3.1. Престанак држављанства отпустом

Отпуст из држављанства је формално регулисана процедура којом се лице, на сопствени захтев, одриче држављанства одређене земље ради стицања држављанства друге земље и лакше укључености у њено друштво.⁶⁸ У правној литератури, овај модел поткрепљен је класичним концептом добровољног одвајања („voluntary expatriation“), где појединац сопственом вољом одлучује да неће бити држављанин, под условом да тај поступак не доведе до апатридије и да држава прихвати ту молбу.⁶⁹

Кључне карактеристике отпуста укључују:⁷⁰

- захтев иницијативе од стране лица (не аутоматски акт),
- испуњење законских услова (на пример, доказ да ће лице бити држављанин друге државе или већ има друго држављанство),
- контрола над злоупотребом – држава не може прихватити отпуст ако би лице остало без држављанства, осим ако то није регулисано (принцип спречавања апатридије),
- у неким системима, услов да лице буде далеко од матичне државе (нпр. да се налази у иностранству) пре одобрења отпуста – али такав услов је све више оспораван у теорији јер ограничава права националних држављана.

Као пример теоријског аргумента, Прајс анализира да право на одрицање држављанства често захтева доказ намере, а не само формални акт, што значи да меродавни орган мора утврдити да је лице заиста намеравало да се ослободи држављанства.⁷¹

---

⁶⁷Spiro, P. J. (2017). *Citizenship Renunciation without Emigration: Sovereignty in the Age of Global Mobility*. Cambridge: Cambridge University Press, 58–61.

⁶⁸Guštin, M. (2019). нав. дело, р. 237.

⁶⁹Price, S. (2019). The right to renounce citizenship: International and domestic perspectives. *Fordham International Law Journal*, 42(5), р. 1547.

⁷⁰Harbers, I., & Steele, A. (2023). нав. дело, р. 1024.

⁷¹Price, S. (2019). нав. дело, р. 1549.

3.2. Престанак држављанства одрицањем

Престанак држављанства путем одрицања представља специфичан вид негативне опције, при чему појединац, у складу са законом, сопственом изјавом и личном одлуком губи држављанство. Управо је та изјава воље од пресудног значаја за престанак држављанства.⁷²

Овде је још битно истаћи и неколико значајних услова. Пре свега, лице мора изричито исказати намеру да се одрекне држављанства — то није само формална радња, већ чин са пратњом воље (енг. *intent*). Држава проверава да изјава није дата под принудом и да су потенцијалне последице разумење (енг. *voluntariness and knowledge*). У многим правним системима, одрицање се може одобрити само ако лице има гаранцију стицања другог држављанства. Новија теорија подржава да се лице може одрећи држављанства и остати у својој држави као резидент – ова идеја разбија класичну повезаност одрицања и физичког напуштања државе.⁷³

Харберс и Стил, у својој студији, дефинишу одрицање као губитак држављанства који иницира сам појединац преко декларације — без потребе да држава сама одузме држављанство (енг. *deprivation*).⁷⁴

Слично томе, Марш разматра историјски контекст и правне институције које су довеле до тога да се поједине методе „експатријације“ (енг. *expatriation*) схвате као превазилажење класичних граница изјаве воље, јер обухватају и напуштање државне верности кроз понашање. Ипак, Марш наглашава да се у пракси најчешће правно прихвата само формална изјава.⁷⁵

---

⁷²Borković, I. (2002). нав. дело, р. 184.

⁷³Spiro, P. J. (2017). нав. дело, р. 72-74.

⁷⁴Harbers, I., & Steele, A. (2023). нав. дело, р. 1027..

⁷⁵Marsh, F. W., Jr. (1968). The Supreme Court and the power of Congress to expatriate—From the objective to the subjective test of voluntariness: A shift in predominance. *Southwestern Law Journal*, 22(3), p. 471.

V УПОРЕДНИ ПРИКАЗ УРЕЂИВАЊА ПРЕСТАНКА ДРЖАВЉАНСТВА ОДРИЦАЊЕМ У ДРЖАВАМА НА ПОДРУЧЈУ БИВШЕ СФРЈ

1. Преглед правних прописа који су били важећи на територији бивше СФРЈ у области права држављанства

Историјскоправни прописи бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), испрва делују само као документи који имају историјски значај, међутим, њихово доношење допринело је значајно регулисању права на држављанство и у касније насталим државама, распадом СФРЈ. Пре свега, треба напоменути принцип важења прописа о држављанству у континуитету, где приликом ступања на снагу нових законских прописа из области држављанства, претходно донети не губе свој формални и материјалноправни значај. Ово произилази из чињенице да се правни прописи примењују *pro futuro* у оквиру више ситуација. На пример, лице које је према претходним законским прописима стекло држављанство, исто према правилу задржава и након почетка примене новог правног прописа. Осим тога, онда када постоји нека дилема око статуса држављанства одређеног лица, поступак за утврђивање држављанства врши се на начин да се одређује временски период који је релевантан за стицање држављанства конкретног лица, како би се на тај начин могли утврдити законски прописи из области држављанства који су били на снази у том периоду. Након тога врши се и поступак у коме се обавља провера лица, у складу са тим да ли је испуњавало материјалне услове за стицање држављанства који су били прописани за тај временски период. Сваки поступак утврђивања држављанства треба спроводити према важећим прописима и правилима, у складу са општим и посебним управним поступком.⁷⁶

Када је реч о држави СФРЈ, у истој право на држављанство било регулисано Законом о југословенском држављанству⁷⁷ који је био сачињен од укупно 28 члана који су били подељени у оквиру четири главе. У оквиру чл. 1 Закона о југословенском држављанству дефинисано је југословенско држављанство које представља основни

---

⁷⁶Јовић, Р. М. (2018). *Управноправни аспекти држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом на друге бивше Југословенске републике)*. Докторска дисертација. Београд: Правни факултет, стр. 110-11.

⁷⁷Закон о југословенском држављанству, „Службеном лист СФРЈ”, бр. 38/1964, испр. 42/1964; у даљем тексту ЗЈД.

принцип, као и савезно и републичко држављанство као допунски принцип. Наводи се да сви грађани СФРЈ поседују југословенско држављанство⁷⁸, док чл. 2 допуњује исто омогућавајући да југословенски држављанин може имати и републичко држављанство⁷⁹. То значи да републичко држављанство не може бити и међународно, већ његов правни статус важи само у унутрашњим границама конкретне републике.

Закон дефинише и основне начине стицања југословенског држављанства, којих је четири, односно, држављанство се може добити према пореклу, месту рођења (на територији СФРЈ), прирођењем, или према међународним уговорима.⁸⁰ Када је реч о начинима престанка југословенског држављанства, законом је дефинисано да исто може престати отпустом, одрицањем, одузимањем или према међународним уговорима. Када је реч о престанку држављанства отпустом, неопходно је да лице испуњава одређене услове прописане законом, након чега ће му се одобрити отпуст из држављанства.⁸¹ Када је у питању отпуст из држављанства, треба водити рачуна и о војној обавези лица, где државни секретар за народну одбрану прописује одређене сметње.⁸² Надаље, код одрицања од југословенског држављанства, законом је прописано да пунолетни држављанин има право да се до 25. године свог живота одрекне држављанства уколико је рођен и живи у некој другој држави, без икаквих ограничења.⁸³ Код одузимања као начина за престанак држављанства, исто може бити одузето оном лицу које стално живи у иностранству, при чему путем свог рада доприноси стварању негативних последица по међународне и друге интересе СФРЈ.⁸⁴ Друга могућност за одузимање држављанства представља ситуација у којој држављанин има и држављанство неке друге земље у којој стално борави, те представља *бинатрида*, при чему му држављанство може бити одузето у конкретним законски прописаним ситуацијама.⁸⁵

Закон прописује и право лица да поново стекне југословенско држављанство. Наиме, ова могућност дата је малолетним лицима која су изгубила држављанство тиме што су им родитељи отпуштени из истог, или су се истог одрекли (па и малолетник губи држављанство по сили закона). Уколико ово лице, до своје 25. године живота, обезбеди

---

⁷⁸Закон о југословенском држављанству, чл. 1.

⁷⁹Закон о југословенском држављанству, чл. 2.

⁸⁰За више погледати: Закон о југословенском држављанству, чл. 3-11.

⁸¹Закон о југословенском држављанству, чл. 13.

⁸²Јовић, Р. М. (2018). нав. дело, стр. 220.

⁸³Закон о југословенском држављанству, чл. 16.

⁸⁴Закон о југословенском држављанству, чл. 18.

⁸⁵Закон о југословенском држављанству, чл. 19.

себи сталан боравак на територији СФРЈ, има право да поднесе захтев за поновно стицање југословенског држављанства, који ће му се одобрити.⁸⁶

До промене у законским прописима из области држављанства у бившој СФРЈ долази 1976. године, доношењем новог Закона о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије⁸⁷, у оквиру кога се може приметити да постепено долази до слабљења „идеје о југословенству“, те се у оквиру правних норми врши постепено дефинисање начела социјалистичког друштва, те јачање национализма.⁸⁸ Закон је чинило 29 чланова, подељених у оквиру шест целина.⁸⁹ Овај Закон садржао је неке мање измене у односу на Закон о југословенском држављанству, те је садржао само један члан више.⁹⁰ Значајно је напоменути да у односу на претходни закон, Закон о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије допринео је детаљнијој регулацији услова за стицање и престанак држављанства. Држављанство СФРЈ може се стећи по основу порекла, рођењем лица на територији СФРЈ, прирођењем и по међународним уговорима.⁹¹ Новина код законских одредби огледа се у томе што је законодавац право одлучивања пренео са савезног на републички ниво. Наиме, чл. 21 регулише да се захтев за стицање држављанства или отпуст из истог подноси надлежном органу који је одређен прописом конкретне републике⁹², док решење о стицању или престанку држављанства доноси тај исти орган.⁹³

Први знаци унутрашњих, политичких и народних сукоба на простору бивше СФРЈ започели су одмах по смрти председника Јосипа Броза Тита 1980. године, у мају месецу. Председништво тадашње Федерације није успело да се суочи са свим кризама и препрекама које су се нашле на путу ка очувању државног јединства.⁹⁴ Имајући у виду чињеницу да је доношење Устава 1974. године довело до дефинисања прописа којима су савезним републикама дата широка овлашћења, почетком 90-их година, долази до

---

⁸⁶Јовановић, С. Ђ. (1977). *Држављанство Социјалистичке Федеративне Републике Југославије*. Београд, стр. 40.

⁸⁷Закон о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, „Службени лист СФРЈ”, бр. 58/76; у даљем тексту ЗДСФРЈ.

⁸⁸Јовић, Р. М. (2018). нав. дело, стр. 234.

⁸⁹Глава I – Опште одредбе, Глава II – Стицање држављанства СФРЈ, Глава III – Престанак држављанства СФРЈ, Глава IV – Решавање сукоба републичких закона о држављанству (колизионе норме), Глава V – Евиденција о држављанима СФРЈ и доказивање држављанства СФРЈ и Глава VI – Прелазне и завршне одредбе.

⁹⁰Јовановић, С. Ђ. (1977). нав. дело, стр. 49.

⁹¹Закон о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, чл. 3.

⁹²Закон о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, чл. 21, ст. 1.

⁹³Закон о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, чл. 21, ст. 2.

⁹⁴Петровић, В. (2015). Распад СФРЈ: криза, ерозија и рат. *Историја 20. века*, Институт за савремену историју, бр. 1/2015, Београд, стр. 113.

тога да републике почињу својевољно проглашавати независност и потпуни прекид сваке везе са Федеративном Републиком.⁹⁵ С обзиром на то да су на простору на коме су и раније постојале, независне републике наставиле да политички и друштвено самостално делују⁹⁶, свака је почела доносити своје националне прописе и законске оквире, као основу за развој правног поретка независне и суверене државе.⁹⁷

Међутим, треба јасно издвојити и чињеницу да су законска решења из области држављанства донета за време постојања СФРЈ развила темеље за настанак, касније, и националних законодавних оквира. Свака од новоформираних држава имала је потребу да редефинише унутрашњи правни поредак, те одреди и нови корпус својих грађана. Политика у области држављанства, самим тим омогућила је и примену нових националних политика независних држава.⁹⁸

2. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Србије

Престанак држављанства Републике Србије уређен је Законом о држављанству Републике Србије, у Глави III, где се чланом 27. Закона прописује да држављанство Републике Србије престаје отпустом, одрицањем или по међународном уговору.⁹⁹ Престанак држављанства одрицањем регулисан је чланом 33. Закона о држављанству Републике Србије, у коме се наводи да сваки пунолетни држављанин Републике Србије, који је рођен и живи у иностранству, а има и страном држављанство, може се до навршене 25. године живота одрећи држављанства Републике Србије.¹⁰⁰

Када је реч о одрицању од држављанства детета до навршене 18. година живота¹⁰¹, примењују се одредбе члана 30. истог Закона, по којима се одређује да држављанин

---

⁹⁵Прва је независност прогласила Словенија 23. децембра 1190. године, а затим Хрватска 2. маја 1991. године.

⁹⁶Ђукановић, Д. (2002). Основне уставне концепције у земљама бивше Југославије – упоредна анализа. *Зборник радова Међународни проблеми*, LIV(3), стр. 274.

⁹⁷Кнежевић, Г. (1994). Проблеми држављанства на ЕХ – УУ простору: и шта урадити. *Наслеђе и наследници Југославије: проблеми сукцесије и континуитета: (зборник радова)*, стр. 101.

⁹⁸Васиљевић, Ј. (2011). Кључни елементи трансформације режима држављанства у Србији од 1990. године. *Филозофија и друштво*, 22(4), стр. 366.

⁹⁹Закон о држављанству Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 135/2004, 90/2007 и 24/2018, чл. 27; у даљем тексту ЗОДРС.

¹⁰⁰Закон о држављанству Републике Србије, чл. 33, ст. 1.

¹⁰¹Закон о држављанству Републике Србије, чл. 33, ст. 2.

Републике Србије има право да поднесе захтев за отпуст из држављанства, којим ће тражити отпуст из држављанства Републике Србије за своје дете до његове навршене 18. године живота. Неопходно је захтев за отпуст из држављанства, поднети уз сагласност и другог родитеља. Уколико је дете старије од 14 година, потребно је поднети и његову сагласност.¹⁰² Уколико су родитељи малолетног лица за које се подноси захтев за отпуст из држављанства Републике Србије разведени, захтев се може поднети само од стране родитеља који има законско право добијено правноснажном судском одлуком да дете чува и васпитава.¹⁰³ Уколико други родитељ не жели да да своју сагласност за отпуштање из држављанства или се не зна пребивалиште тог родитеља, или је исти лишен пословне способности или родитељског права, захтев за отпуст детета из држављанства Републике Србије прихватиће се, ако је то по мишљењу надлежног органа старатељства, у интересу детета.¹⁰⁴

Осим тога, закон прописује и да лице које је отпуштено из држављанства Републике Србије и лице коме је на захтев родитеља престало држављанство Републике Србије отпустом или одрицањем, може поново стећи држављанство уколико поднесе захтев за поновно стицање држављанства Републике Србије под условом да је „навршило 18 година живота и није му одузета пословна способност и ако поднесе писмену изјаву да Републику Србију сматра својом државом“.¹⁰⁵

Држављанство Републике Србије престаје на дан давања изјаве о одрицању у случају престанка држављанства одрицањем.¹⁰⁶

Одрицање од држављанства Републике Србије неће бити прихваћено у периоду док траје ратно стање, или се сматра да постоји непосредна ратна опасности, или је проглашено ванредно стање.¹⁰⁷

Према доступним подацима, током 2016. године укупно 3.243 грађанина Републике Србије поднела су захтев за отпуст из држављанства. Од почетка вођења евиденције 2003. године, па све до 2016. године, укупан број лица која су затражила престанак српског држављанства износио је 58.286. Иако новији подаци нису били доступни јавности, управник Центра за демографска истраживања указује да се број

---

¹⁰²Закон о држављанству Републике Србије, чл. 30, ст. 1.

¹⁰³Закон о држављанству Републике Србије, чл. 30, ст. 2.

¹⁰⁴Закон о држављанству Републике Србије, чл. 30, ст. 3.

¹⁰⁵Закон о држављанству Републике Србије, чл. 34.

¹⁰⁶Закон о држављанству Републике Србије, чл. 37.

¹⁰⁷Закон о држављанству Републике Србије, чл. 42.

захтева у последњим годинама креће у распону од 2.000 до 3.000 годишње. Он, међутим, истиче да се на основу броја отпуста из држављанства не може изводити поуздан закључак о обиму емиграционих токова, јер је ова појава превасходно условљена законским оквирима који се односе на институцију двојног држављанства. Наиме, иако Република Србија дозвољава поседовање више држављанстава, већина држава у које српски грађани најчешће емигрирају, као што су Немачка и Аустрија, не предвиђа ту могућност.¹⁰⁸

Привлачност држављанстава земаља Европске уније огледа се у бројним економским, социјалним и административним предностима које оне пружају својим држављанима, што објашњава тенденцију да се лица која дуго бораве у тим државама одлучују на отпуст из држављанства Србије.

Поступак отпуста из држављанства, у складу са законским прописима, подразумева испуњавање одређених услова: подносилац захтева мора поседовати доказ о стицању страног држављанства или уверење да ће га ускоро стећи, мора бити пунолетан, као и да има регулисану војну обавезу и измирене све пореске и друге дужности према држави.

Иако овај поступак доводи до формалног прекида правне везе између појединца и Републике Србије, исти није неповратан. Повратак у држављанство могућ је подношењем захтева за пријем и изјаве којом се потврђује осећај припадности Србији као својој домовини. Финансијски трошкови поступка такође су прописани – накнада за отпуст из држављанства износи 35.160 динара, док се за поновни пријем плаћа износ од приближно 19.910 динара.

Овакви подаци и законске одредбе указују на комплексност феномена одрицања од држављанства, који није искључиво последица миграционих кретања, већ представља резултат правних, економских и друштвених околности које утичу на положај појединаца у процесу глобалне мобилности.

---

¹⁰⁸ 021.rs, *Oko 2.000 građana Srbije godišnje se odrekne državljanstva*. Доступно на: <https://www.021.rs/info/srbija/330591/oko-2000-gradjana-srbije-godisnje-se-odrekne-drzavljanstva>

3. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Црне Горе

Област стицања и престанка држављанства у Црној Гори дефинисан је Законом о црногорском држављанству¹⁰⁹ којим законом се уређују начни и услови за стицање и престанак држављанства ове земље, као и вођење регистра самих држављана.¹¹⁰ Према закону црногорско држављанство представља законску везу између физичког лица и Црне Горе.¹¹¹

Држављанство Црне Горе може да се изгуби на основу захтева црногорског држављанина, по сили закона и у складу са међународним уговорима и споразумима.¹¹² Губитак црногорског држављанства по захтеву односи се на одрицање држављанина од држављанства Црне Горе, при чему се захтев за одрицање од држављанства не може одобрити уколико лице не испуњава одређене услове. Пре свега, неопходно је да је лице које подноси захтев навршило 18 година живота, да поседује држављанство неке друге државе или приложи доказ да има гаранцију да ће добити држављанство друге државе. Као последњи услов наводи се стварни боравак лица на територији те друге државе.¹¹³ Када лице испуњава све наведене услове, на његов захтев може му се дати гарантни документ о отпусту из држављанства. Поступак за одрицање од држављанства може бити обустављен уколико лице које је поднело захтев за отпуст из држављанства у року две године од дана издавања гарантног документа не достави доказе да треба да стекне или је већ стекло држављанство неке друге државе.¹¹⁴

Отпуст из држављанства Црне Горе може бити дат и детету уколико не постоје могућности да остане без држављанства. За отпуштање детета из црногорског држављанства може се поднети захтев од стране родитеља који губи црногорско држављанство отпустом, затим од стране родитеља који губи црногорско држављанство отпустом, али уз сагласност другог родитеља који је држављанин Црне Горе. Осим тога захтев може поднети и родитељ који губи држављанство отпустом при чему је други родитељ држављанин неке друге државе или има непознато држављанство или је лице

---

¹⁰⁹Zakon o crnogorskom državljanstvu, Sl. list CG, br. 13/2008, 40/2010, 28/2011, 46/2011, 20/2014 - odluka US i 54/2016; у даљем тексту ЗОДЦГ.

¹¹⁰Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl.1, st. 1.

¹¹¹Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl.1, st. 2.

¹¹²Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl.19.

¹¹³Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 20.

¹¹⁴Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 21.

без држављанства. Захтев за отпуст из држављанства детета може бити поднети и од стране оба усвојиоца који су држављанин друге државе у случају да постоји потпуно усвојење детета. Родитељ који губи црногорско држављанство а коме је дете правоснажном судском одлуком поверено на чување и васпитање, може поднети захтев за отпуст из држављанства, када су родитељи разведени или не живе заједно.¹¹⁵

Уколико један од родитеља не да своју сагласност за отпуст детета из држављанства или је за тог родитеља непознато пребивалиште, исти је исти лишен пословне способности или родитељског права, захтев за отпуст из држављанства за дете биће прихваћен само уколико је, према мишљењу надлежног органа старатељства, то у интересу детета.¹¹⁶ Уколико је дете старије од 14 година, приликом подношења захтева за отпуст из држављанства, неопходан је и пристанак детета.¹¹⁷

У случају да лице коме је одобрен отпуст из црногорског држављанства не стекне држављанство неке друге државе у периоду од годину дана од дана достављања решења о отпусту, надлежни државни орган дужан је да поништи решење на његов захтев.¹¹⁸ Захтев за поништење решења може бити поднет у року од три месеца од истека рока за добијање држављанства друге државе.¹¹⁹ Осим тога, решење о отпусту може бити поништено на захтев лица након што истекне рок од 3 месеца, уколико је то лице остало без држављанства.¹²⁰

4. Престанак држављанства одрицањем у праву Федерација Босне и Херцеговине

Уставом Федеративне Републике Босне и Херцеговине, прописано је чланом 7. став 1. тачка 1. да сви грађани ове државе имају држављанство Републике Босне и Херцеговине.¹²¹ Институт држављанства у Босни и Херцеговини регулисан је Законом о

---

¹¹⁵Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 22, st. 1.

¹¹⁶Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 22, st. 2.

¹¹⁷Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 22, st. 3.

¹¹⁸Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 23, st. 1.

¹¹⁹Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 23, st. 2.

¹²⁰Zakon o crnogorskom državljanstvu, čl. 23, st. 3.

¹²¹Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i „Sl. glasnik BiH“, br. 25/2009 - Amandman I, čl. 7, st. 1, тч. 1.

држављанству Босне и Херцеговине¹²², пречишћен текст из 2016. године. Чланом 18. Закона о држављанству Босне и Херцеговине, наводи се да држављанство Босне и Херцеговине престаје одрицањем, отпустом, одузимањем и међународним споразумом.¹²³

Одрицање од држављанства Босне и Херцеговине дефинисано је чланом 19. ЗОДБиХ, где се у ставу 1. овог члана наводи да лице које је напунило 18 година, а које живи у иностранству и поседује држављанство неке стране државе, или му је загарантовано стицање држављанства неке друге државе, има право да се одрекне држављанства Босне и Херцеговине.¹²⁴

Закон о држављанству Босне и Херцеговине регулише и одрицање од држављанства за дете које живи у иностранству или има држављанство неке друге државе, или му је стицање држављанства друге државе загарантовано, где може доћи до престанка држављанства Босне и Херцеговине одрицањем, путем подношења захтева од стране оба родитеља којима је држављанство Босне и Херцеговине, такође, престало одрицањем, или на захтев једног од родитеља коме је држављанство престало одрицањем, уз сагласност другог родитеља који је држављанин Босне и Херцеговине. Осим тога, захтев може бити поднет од стране једног родитеља коме је држављанство престало одрицањем уколико је други родитељ преминуо или нема родитељско право или је странац, или је лице без држављанства. Последњи случај престанка држављанства одрицањем је уколико је захтев поднет од стране увојиоца, коме је престало држављанство путем одрицања, под условом да је однос између увојиоца и усвојеног детета однос потпуног усвојења. Уколико је дете старије од 14 година приликом подношења овог захтева неопходан је и пристанак детета.¹²⁵

Држављанство Босне и Херцеговине престаје када надлежни орган утврди да су испуњени сви потребни услови. Након тога, уручује се решење лицу о престанку држављанства Босне и Херцеговине, или га надлежно дипломатско-конзуларно представништво Босне и Херцеговине у иностранству упути поштом.¹²⁶

---

¹²²Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, Sl. glasnik BiH, br. 22/2016 - prečišćen tekst; у даљем тексту ЗОДБиХ.

¹²³Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, чл. 18.

¹²⁴Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, чл. 19, ст. 1.

¹²⁵Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, чл. 19, ст. 2.

¹²⁶Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, чл. 19, ст. 3.

Осим тога, закон дефинише и случај у коме одлука о одрицању може да се поништи на захтев лица који није добило држављанство неке друге државе која му је издала гаранцију за добијање истог.¹²⁷ Држављанство Босне и Херцеговине престаје са даном достављања решења о престанку држављанства оном лицу на које се престанак односи.¹²⁸ Уколико место пребивалишта овог лица није познато или исто не може бити утврђено, држављанство Босне и Херцеговине престаје оног дана када се објави решење у Службеном гласнику Босне и Херцеговине.¹²⁹

5. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Хрватске

Начин стицања и престанка хрватског држављанства регулисано је Законом о хрватском држављанству.¹³⁰ Држављанство Републике Хрватске може престати отпустом и одрицањем.

Престанак хрватског држављанства одрицањем представља специфичну опцију, где лице, на основу закона, својом изјавом воље и личном одлуком, губи хрватско држављанство. Ова изјава воље неопходна је за престанак држављанства. Одрицање од хрватског држављанства дозвољено је пунолетним особама које живе у иностранству и већ имају држављанство стране државе.¹³¹

Од хрватског држављанства може се одрећи и малолетно лице на захтев родитеља коме је претходно хрватско држављанство престало одрицањем. Уколико је на овај начин само код једног од родитеља престало држављанство, онда је неопходно да је други родитељ страни држављанин, како би било могуће поднети захтев за одрицање из држављанства за малолетно лице. Малолетна лица која су старија од 14 година имају могућност да се одрекну из држављанства уз сопствени пристапак, при чему надлежни органи морају проверити испуњеност свих услова.¹³² Код малолетног лица о коме се

---

¹²⁷Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, чл. 20.

¹²⁸Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, чл. 24, ст. 1.

¹²⁹Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, чл. 24, ст. 2.

¹³⁰Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 53/91,70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21; у даљем тексту ЗОДРХ.

¹³¹Borković I. (2002). нав. дело, р. 184.

¹³²Исто.

старају усвојиоци, до навршених 18 година живота, држављанство одрицањем може престати само уз захтев оба усвојиоца.¹³³

Код престанка држављанства одрицањем спроводи се једноставнији поступак, а ризик од апатридије¹³⁴ је минималан с обзиром на то да се сматра да лице које поднесе захтев за одрицање из држављанства већ има држављанство неке друге државе или гаранцију да ће исто добити. Хрватско држављанство престаје на дан давања изјаве док се решење о престанку држављанства добије нешто касније.¹³⁵ Као основни услов за престанак држављанства одрицањем јесте да лице има пребивалиште у страниј држави и држављанство те државе, при чему лице које је пунолетно и својевољно се одриче хрватског држављанства не може исто да стекне поново.¹³⁶

Престанак држављанства наступа даном подношења изјаве о одрицању.¹³⁷

6. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Словеније

Законске одредбе које се односе на држављанство Републике Словеније, те услови за његово стицање и престанак, садржане су у Закону о држављанству Републике Словеније.¹³⁸ Према члану 2. Закона о држављанству Републике Словеније наводи се да се држављанин Републике Словеније који има и држављанство стране државе сматра се држављанином Републике Словеније, осим ако међународним уговором није другачије одређено.¹³⁹

Када је реч о престанку држављанства одрицањем, законом је регулисано да се пунолетни држављанин Републике Словеније који је рођен у иностранству и тамо живи, а има и страно држављанство, може одрећи држављанства Републике Словеније до навршене 25. године живота.¹⁴⁰ Уколико држављанин испуњава ове услове, надлежни

---

¹³³Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl. 22.

¹³⁴Представља правни статус лица које нема држављанство ниједне државе.

¹³⁵Guštin, M. (2019). нав. дело, р. 238.

¹³⁶Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl. 21.

¹³⁷Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl. 21.

¹³⁸Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 1/91-I, 30/91-I, 38/92, 61/92, 13/94, 59/99, 96/02, 7/03, 127/06, 24/07, 40/17; У даљем тексту ЗОДС.

¹³⁹Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 2.

¹⁴⁰Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 25, st. 1.

органи ће донети решење о престанку држављанства Републике Словеније на дан када је лице поднело изјаву о одрицању од држављанства.¹⁴¹

Када је реч о одрицању од држављанства за малолетна лица важе одредбе које су на снази код престанка држављанства отпустом, те је законом одређено да лице које није навршило 18 година живота може изгубити држављанство Републике Словеније на захтев оба родитеља којима је држављанство престало отпустом, или ако је држављанство Републике Словеније престало на тај начин једном од њих, а други родитељ, при томе нема држављанство Републике Словеније.¹⁴² Уколико родитељи детета живе одвојено, држављанство малолетном лицу може престати на захтев родитеља са којим дете живи или коме је додељено на бригу и васпитање, који такође захтева отпуст из држављанства Републике Словеније, или у случају да је родитељ са којим дете живи странац.¹⁴³ У оба случаја потребна је сагласност другог родитеља.

Ако други родитељ не да сагласност за отпуст детета из држављанства Републике Словеније, дете ће бити отпуштено ако министарство надлежно за породицу и социјална питања да сагласност за отпуст. Министарство надлежно за породицу и социјална питања води рачуна о најбољем интересу детета. Сагласност мора бити приложена уз захтев за отпуст детета из држављанства Републике Словеније. Сагласност није потребна ако се не може утврдити пребивалиште другог родитеља или ако је лишен пословне способности или родитељског права.¹⁴⁴

Код малолетног лица које је усвојено, држављанство Републике Словеније може престати за лице које је млађе од 18 година, онда када је усвојитељ странац или усвојитељ захтева отпуст из држављанства Републике Словеније, и то под чињеницом да су испуњени услови из члана 22 Закона.¹⁴⁵ Ако је дете старије од 14 година, за престанак држављанства Републике Словеније потребна је и сагласност детета.¹⁴⁶

---

¹⁴¹Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 25, st. 2.

¹⁴²Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 22, st. 1.

¹⁴³Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 22, st. 2.

¹⁴⁴Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 22, st. 3, 4 i 5.

¹⁴⁵Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 23.

¹⁴⁶Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, čl. 24.

7. Престанак држављанства одрицањем у праву Републике Северне Македоније

До престанка држављанства у праву Републике Северне Македоније може доћи одрицањем од држављанства. То значи да лице које жели да стекне држављанство друге државе може поднети захтев за одрицање из држављанства Републике Северне Македоније. Поступак одрицања представља један од законских начина престанка држављанства и заснива се на слободној вољи појединца, под условом да су испуњени одређени законом прописани услови.

Подносилац захтева мора бити пунолетан, односно имати навршених 18 година живота у моменту подношења захтева за одрицање из држављанства Републике Северне Македоније. Осим тога, лице је дужно да измири све имовинско-правне обавезе према државним органима Републике Северне Македоније пре подношења захтева. Неопходно је да су уредно регулисане све имовинске и друге законске обавезе које произлазе из брачних односа, као и односа родитеља и деце према лицима која живе у Републици Северној Македонији. Такође, против лица које подноси захтев не сме бити покренут стечајни поступак или поступак ликвидације привредног друштва чији је оснивач, сувласник или предузетник појединац. Исто тако, против подносиоца захтева не сме се водити кривични поступак ни у Републици Северној Македонији, ни у држави чији је држављанин. На крају, као последњи услов наводи се и то да лице мора већ поседовати држављанство стране државе или доставити доказ да ће бити примљено у страно држављанство након доношења решења о отпусту из држављанства Северне Македоније.¹⁴⁷

Оваква процедура има за циљ да обезбеди законитост и правну сигурност приликом престанка држављанства. Она спречава појаве апатридије (губитка сваког држављанства) и штити интересе државе и трећих лица, посебно у погледу финансијских и породичних обавеза. Истовремено, процедура одражава принцип сувереног права државе да регулише питања држављанства, у складу са међународним стандардима и људским правима.

---

¹⁴⁷Министарство за локална самоуправа и дигитална трансформација, Престанување на државјанство, Доступно на: <https://uslugi.gov.mk/service-details.nsp?serviceId=1685#>

VI ЗАКЉУЧАК

Држављанство представља један од најзначајнијих правних односа између појединца и државе, јер из њега проистичу основна политичка, грађанска и социјална права, као и одређене обавезе према држави. Оно има двоструки карактер, правни и социолошки, јер не означава само формалну припадност одређеној држави, већ и идентитетску, културну и друштвену повезаност појединца са заједницом. Савремени концепт држављанства почива на начелима суверенитета државе, али и на међународноправним стандардима који штите појединца од дискриминације и апатридије. Управо из тог разлога, начин стицања и престанка држављанства мора бити уређен тако да обезбеди правну сигурност, поштовање људског достојанства и очување права личности.

Када је реч о престанку држављанства, он се може заснивати на изјави воље појединца (отпуст или одрицање) или на одлуци државних органа (одузимање, престанак по сили закона). У свим овим случајевима неопходно је поштовање начела законитости, добровољности и спречавања апатридије, као што је предвиђено у члану 15. Универзалне декларације о људским правима из 1948. године и члану 5. Декларације о људским правима. Посебно је важно нагласити да престанак држављанства не сме бити средство политичког притиска или казне, већ суверен, али контролисан правни поступак, у којем се балансирају интереси државе и права појединца. Савремене тенденције у међународном праву све више инсистирају на индивидуалној аутономији у одлучивању о држављанству, што доприноси развоју концепта грађанства као избора, а не искључиво наследног статуса.

Престанак држављанства одрицањем представља један од најзначајнијих начина на који се појединац може ослободити правне везе са државом, чиме се остварује право на личну аутономију и слободу избора државне припадности. У савременом међународноправном контексту, овај институт се посматра као израз индивидуалне воље, али и као правно регулисана процедура чији је циљ да обезбеди равнотежу између слободе појединца и интереса државе.

Основни принцип који прожима читаву материју јесте да нико не може бити произвољно лишен држављанства, али истовремено држава има право да контролише поступак одрицања како би спречила појаву апатридије и заштитила јавни интерес.

Управо зато је у већини националних законодавстава одрицање условљено доказом о постојању или стицању другог држављанства, као и провером да је изјава воље дата слободно и свесно.

Суштина овог института лежи у поштовању права на самоопредељење појединца, што је темељни принцип демократских друштава и међународног права. Ипак, иако право на одрицање држављанства има карактер личног права, оно није апсолутно, што значи да је ограничено правним условима и процедурама које обезбеђују правну сигурност и очување јавног поретка.

Стога се може закључити да је престанак држављанства одрицањем правни механизам који одражава динамичан однос између индивидуалне слободе и државне суверености. Успешно спроведен поступак одрицања држављанства представља остварење права на избор државне припадности, али и потврду одговорности државе да поступа у складу са међународним стандардима и начелом забране апатридије.

Институт престанка држављанства одрицањем у правима држава на подручју бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије представља правни феномен који у себи спаја елементе националног права, међународноправних стандарда и личних слобода појединаца. Анализа законских решења показала је да све државе региона признају могућност да појединац, изражавањем сопствене воље, изгуби држављанство. Међутим, упркос тој заједничкој полазној основи, уочавају се значајне разлике у погледу услова, поступка и последица овог института. Управо те разлике омогућавају закључак да, иако постоји заједничка југословенска правна традиција, свака држава је, у складу са сопственим интересима и политичким приликама, обликовала своја решења у погледу престанка држављанства одрицањем.

У Републици Хрватској, као и у већини других држава, кључни елемент представља изјава воље појединца којом он јасно исказује жељу да више не буде држављанин своје државе. Међутим, та изјава воље није апсолутна, већ је условљена испуњавањем одређених услова, као што су претходно стицање или гаранција стицања другог држављанства, уредно регулисани војни и порески односи, као и одсуство кривичне одговорности. Сличан приступ усвојиле су и Србија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Словенија и Македонија, али са извесним разликама које одражавају специфичности сваког националног правног система.

Када је реч о Србији, процедура одрицања од држављанства наглашава улогу државе у заштити јавног интереса. Поступак је строго формалан и прати га низ административних корака, при чему је један од основних услова доказ да лице неће постати апатрид односно лице без држављанства. Босна и Херцеговина има сличан систем, али са нешто сложенијим условима због ентитетског уређења државе, што у пракси може довести до одуговлачења поступака. Црна Гора такође захтева доказ о стицању другог држављанства, док Словенија, као чланица Европске уније, примењује строже критеријуме, водећи рачуна о спречавању злоупотреба.

Једно од кључних питања које се намеће у свим државама јесте питање апатридије. Наиме, све државе региона су преузеле обавезу поштовања међународних конвенција које забрањују стварање лица без држављанства. У том смислу, национална законодавства предвиђају да одрицање од држављанства није могуће ако лице нема друго држављанство или ако није извесно да ће га стећи. Ипак, у пракси се могу појавити проблеми у вези са доказивањем тог другог држављанства, нарочито у ситуацијама када лице тек очекује да буде примљено у држављанство неке друге земље. Тај простор правне несигурности често може довести до административних компликација и продужења поступка.

Додатни изазови произилазе из чињенице да многи подносиоци захтева за одрицање од држављанства имају снажне емоционалне, породичне или економске везе са државом из које потичу. Сам чин одрицања од држављанства стога није само правна радња, већ и лични и идентитетски преокрет.

Упоредна анализа показује да је у свим државама бивше СФРЈ изјава воље подносиоца захтева основни предуслов за престанак држављанства. Међутим, та изјава није довољна сама по себи, већ је увек условљена додатним доказима и контролом од стране државних органа. На тај начин се држава поставља као гарант да овај поступак неће угрозити јавни интерес, али и као чувар права појединца да слободно располаже својим држављанством. Управо та двострука улога државе представља суштинску карактеристику овог института.

Посебно је важно нагласити да се у пракси јављају и бројне административне препреке, попут дугих рокова за решавање, високих административних такси, сложене документације или потребе за посредовањем дипломатско-конзуларних представништава. Све то може значајно отежати појединцу да оствари своје право на

одрицање од држављанства. Из тог разлога, потребно је да државе региона наставе да унапређују своје прописе и административну праксу, како би поступак био ефикаснији и правно сигурнији.

Дакле, може се закључити да је институт одрицања од држављанства у правима држава на подручју бивше СФРЈ уређен тако да истовремено штити појединца и државу. С једне стране, појединцу је остављена могућност да слободно одлучи о свом државноправном статусу, што представља важно достигнуће у области људских права. Са друге стране, државе су задржале механизме контроле и ограничења како би спречиле настанак апатридије и заштитиле сопствене интересе. У будућности, кључни изазов биће да се пронађе још боља равнотежа између ове две димензије, уз већу транспарентност поступка и већу доступност информација грађанима. Само на тај начин може се обезбедити да престанак држављанства одрицањем остане институт који поштује индивидуалне слободе, али и доприноси стабилности правног поретка и поштовању међународних стандарда.

ЛИТЕРАТУРА

1. Achiron, M. (2006). *Državljanstvo i apatridija, Priručnik za parlamentarce* (prevod sa engleskog jezika), Sarajevo: UNHCR.
2. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M. & Vukas, B. (2010). *Međunarodno pravo I*. Drugo izmijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
3. Бордаш, Б. И. (2016). Двојно држављанство у контексту права Европске уније. У: *Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније* (књ. IV). Нови Сад: Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, 211–231.
4. Blackstone, W. (1853). *Commentaries on the Law of England* (Vol. I, pp. 366–375). Boston, MA: Little, Brown and Company.
5. Borković, I. (2002). *Upravno pravo*. Zagreb: Narodne novine.
6. Babac, B. (2004). *Upravno pravo: odabrana poglavlja iz teorije i praxisa*. Osijek: Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.
7. Васиљевић, Ј. (2011). Кључни елементи трансформације режима држављанства у Србији од 1990. године. *Филозофија и друштво*, 22(4), 66–85.
8. Guštin, M. (2019). Državljanstvo kao temeljna odlika državnog suvereniteta u Republici Hrvatskoj s osvrtom na države Zapadnog Balkana i građanstvo Europske unije. *Paragraf*, 3(1), 227–252.
9. Димитријевић, Д. (2008). Регулисање држављанства на простору бивше СФР Југославије. *Међународни проблеми*, 60(2–3), 291–344.
10. Ђукановић, Д. (2002). Основне уставне концепције у земљама бивше Југославије – упоредна анализа. *Зборник радова Међународни проблеми*, LIV(3), 272–306.
11. Zimmermann, A. & Dorschner, F. M. (2011). *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol, A Commentary*. Oxford University Press.
12. Јовановић, С. Ђ. (1977). *Држављанство Социјалистичке Федеративне Републике Југославије*. Београд.
13. Јовић, Р. М. (2018). *Управноправни аспекти држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом на друге бивше Југословенске републике)*. Докторска дисертација. Београд: Правни факултет.

14. Кнежевић, Г. (1994). Проблеми држављанства на ЕХ – ЈУ простору: и шта урадити. *Наслеђе и наследници Југославије: проблеми сукцесије и континуитета: (зборник радова)*, 99–108.
15. Крстић, И. и Давинић, М. (2013). *Право на азил – међународни и домаћи стандарди*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
16. Марковић, Н. (2016). Упоредни и историјски поглед на принципе стицања и престанка држављанства. *Безбедност*, 58(2), 169-186.
17. Мудринић, Ј. (2022). Вишеструко држављанство и лица без држављанства. *Мегатренд ревија*, 19(2), 237–254.
18. Marsh, F. W., Jr. (1968). The Supreme Court and the power of Congress to expatriate— From the objective to the subjective test of voluntariness: A shift in predominance. *Southwestern Law Journal*, 22(3), 466–481.
19. Петровић, М. и Прица, М. (2014). *Посебно управно право са међународним управним правом*. Треће измењено и допуњено издање, Ниш: Свен.
20. Петровић, В. (2015). Распад СФРЈ: криза, ерозија и рат. *Историја 20. века*, Институт за савремену историју, бр. 1/2015, Београд, 111–132.
21. Price, S. (2019). The right to renounce citizenship: International and domestic perspectives. *Fordham International Law Journal*, 42(5), 1547–1582.
22. Раичевић, Н. (2018). *Заштита избеглица у међународном праву*. Ниш: Правни факултет.
23. Станивуковић, М. и Живковић, М. (2021). *Међународно приватно право*. Нови Сад: Правни факултет.
24. Spiro, P. J. (2017). *Citizenship Renunciation without Emigration: Sovereignty in the Age of Global Mobility*. Cambridge: Cambridge University Press.
25. Хека, Ј. (2013). Институт двојног држављанства у Мађарској и у државама насталим на подручју некадашње Југославије: упоредна анализа. *Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније: тематски зборник*, Нови Сад: Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност.
26. Harbers, I., & Steele, A. (2023). Permanent membership: The prohibition of citizenship renunciation. *International Migration Review*, 58(2), 1017-1030.
27. Чок, В. (1993). Двојно држављанство у упоредном и међународном праву. *Југословенска ревија за међународно право*, 3, 259–280.
28. Чок, В. (1999). *Право на држављанство*. Београд: Досије.

Правни акти

1. Declaration of the Rights of the Child 1959, G.A. res. 1386 (XIV), 14 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 19, U.N. Doc. A/4354. Доступно на: <https://www.childlineindia.org/pdf/Declaration%20of%20the%20Rights%20of%20the%20Child-1959.pdf>
2. Declaration on the Human Rights of Persons who are not Citizens of the State in which they live, 1985, Adopted by General Assembly resolution 40/144 of 13 December 1985, Доступно на: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.26_Declaration%20on%20the%20Human%20Rights%20of%20Individuals%20who%20are%20not%20nationals.pdf
3. Закон о југословенском држављанству, „Службеном лист СФРЈ”, бр. 38/1964, испр. 42/1964.
4. Закон о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, „Службени лист СФРЈ”, бр. 58/76.
5. Закон о држављанству Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 135/2004, 90/2007 и 24/2018.
6. Zakon o crnogorskom državljanstvu, Sl. list CG, br. 13/2008, 40/2010, 28/2011, 46/2011, 20/2014 - odluka US i 54/2016.
7. Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine, Sl. glasnik BiH, br. 22/2016 - prečišćen tekst.
8. Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 53/91,70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21.
9. Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 1/91-I, 30/91-I, 38/92, 61/92, 13/94, 59/99, 96/02, 7/03, 127/06, 24/07, 40/17.
10. Грађански законик Кнежевине Србије из 1844. године, Доступно на: https://www.harmonius.org/sr/pravni-izvori/jugoistocna-evropa/privatno-pravo/srbija/Srpski_gradjanski_zakonik_1844.pdf (15.09.2025).
11. The 1951 Convention relating to the Status of Refugees, Доступно на: <https://www.unhcr.org/about-unhcr/overview/1951-refugee-convention>
12. The 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons, Доступно на: <https://www.unhcr.org/media/1954-convention-relating-status-stateless-persons>
13. Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i „Sl. glasnik BiH“, br. 25/2009 - Amandman I.

14. Universal Declaration of Human Rights, Paris, United Nations, 10 December 1948.
Доступно на: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
15. Convention Relating to the International Status of Refugees, League of Nations, Treaty Series Vol. CLIX No. 3663, 28 October 1933; United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons convened under General Assembly resolution 429 (V) of 14 December 1950, Adopted 28 July 1951.
Доступно на: <https://www.refworld.org/legal/agreements/lon/1933/en/17584>
16. Convention on the Nationality of Married Women of 1957, Ch XVI 2, VOL-2, New York, United Nations 20 February 1957. Доступно на: https://treaties.un.org/doc/treaties/1958/08/19580811%2001-34%20am/ch_xvi_2p.pdf
17. Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, Доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
18. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, New York, United Nations, 18 December 1979. Доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>
19. Convention on the Reduction of Statelessness 1961, t New York on 30 August 1961. Entered into force on 13 December 1975. United Nations, Treaty Series, vol. 989, p. 175. Доступно на: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/6_1_1961.pdf
20. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights), as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15, supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 1, Council of Europe, Доступно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG

Интернет извори:

1. 021.rs, Око 2.000 грађана Србије годишње се одрекне држављанства. Доступно на: <https://www.021.rs/info/srbija/330591/oko-2000-gradjana-srbije-godisnje-se-odrekne-drzavljanstva>
2. Министарство за локална самоуправа и дигитална трансформација, Престанување на државјанство, Доступно на: <https://uslugi.gov.mk/service-details.nspx?serviceId=1685#>

САЖЕТАК

У савременом друштву, које карактеришу све интензивнији миграциони процеси, питање држављанства заузима кључно место у оквиру уставног и међународног права. Држављанство представља не само правни већ и идентитетски појам који одређује однос појединца према држави, његова права, обавезе и припадност политичкој заједници. Посебан значај има институт престанка држављанства, који регулише прекид правне везе између државе и појединца. Међу различитим облицима престанка, одрицање од држављанства представља израз индивидуалне воље и личне аутономије, али уз ограничења која државе постављају ради спречавања апатридије и заштите јавног интереса. У раду се анализира институт престанка држављанства одрицањем у државама насталим на простору бивше СФРЈ – Хрватској, Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори, Македонији и Словенији. Истраживање указује на сличности и разлике у националним законодавствима, утицај заједничке југословенске правне традиције и степен усклађености са међународним стандардима. Посебна пажња посвећена је практичним изазовима као што су административне препреке, високи трошкови и продужени поступци. Резултати указују да, иако све државе региона формално поштују међународне обавезе у погледу спречавања апатридије, у пракси постоје бројна ограничења која утичу на остваривање права појединаца. Рад доприноси разумевању односа између индивидуалне слободе и државног суверенитета у савременом концепту држављанства.

Кључне речи: држављанство, престанак држављанства, одрицање, апатридија, међународно право, државе бивше СФРЈ, људска права

ABSTRACT

In modern society, characterized by increasingly intense migration processes, the issue of citizenship occupies a key place within constitutional and international law. Citizenship is not only a legal but also an identity concept that determines the relationship of an individual to the state, his rights, obligations and belonging to a political community. Of particular importance is the institute of cessation of citizenship, which regulates the termination of the legal relationship between the state and the individual. Among the various forms of cessation, renunciation of citizenship is an expression of individual will and personal autonomy, but with restrictions that states impose in order to prevent statelessness and protect the public interest. The paper analyzes the institute of cessation of citizenship by renunciation in the states that emerged on the territory of the former SFRY – Croatia, Serbia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Slovenia. The research points to similarities and differences in national legislation, the influence of the common Yugoslav legal tradition and the degree of compliance with international standards. Special attention is paid to practical challenges such as administrative obstacles, high costs and lengthy procedures. The results indicate that, although all states in the region formally respect international obligations regarding the prevention of statelessness, in practice there are numerous restrictions that affect the exercise of individual rights. The paper contributes to the understanding of the relationship between individual freedom and state sovereignty in the contemporary concept of citizenship.

Keywords: citizenship, cessation of citizenship, renunciation, statelessness, international law, states of the former SFRY, human rights

БИОГРАФИЈА

Марина Трандафиловић рођена је 30.03.1993. године у Зајечару. Основну школу “Љубица Радосављевић Нада” завршила је у Зајечару и добитница је Вукове дипломе. Економско трговинску школу завршила је такође у Зајечару, са одличним успехом. Након завршетка средње школе, исте године уписала је основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Новом Саду, а звање дипломирани правник стекла је 2017. године. 2023. године уписала је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, смер унутрашњи послови. Мајка је малолетног детета рођеног 2017. године.

Професионалну каријеру започела је 2018. године у адвокатској канцеларији у Зајечару, где је обавила приправнички стаж. Као адвокатски приправник стекла је знање из различитих области права, радила на предметима који подлежу парничном поступку, кривичном поступку, радном спору, обављала друге административне послове. Године 2021. засновала је радни однос у канцеларији Јавног извршитеља Драгана Лековића у Зајечару, где је обављала послове правника за спровођење послова извршења све до 2024. године. У свакодневном контакту са странкама и сарадницима развијала је вештине комуникације на различитим нивоима, преговарачке способности, као и способности доношења одлука. 2024. године засновала је радни однос у Јавном предузећу за подземну експлоатацију Ресавица - у Руднику Лигнита “Љубница” у Љубници, где је наставила професионално усавршавање и обављање правних послова, обављајући послове Руководиоца службе за кадровске, опште и правне послове. Од 01. септембра 2025. године запослена је у средњој Економско трговинској школи у Бору, на радном месту наставник правне групе предмета, чиме је остварила своју дугогодишњу жељу да ради у просвети и допринесе образовању младих.

Паралелно са професионалним ангажманима непрестано је радила на свом стручном усавршавању, похађајући различите семинаре, вебинаре и обуке, те поседује различите сертификате као што су: Сертификат о завршеној обуци за коришћење правне базе прописа - INDOKpropisionline, Сертификат за учешће на семинару “Судскомедицинско вештачење у пракси”, Сертификат за учешће на семинару “Докази у кривичном поступку”. Године 2022. завршила је основну обуку за посредника - медијатора у оквиру Међународног центра за образовање и лични развој ДОО Београд у Београду.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: _____

Наслов мастер рада: _____

_____

Ментор: _____

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом _____

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: _____

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____